Psychological Achievements
Fall & Winter, 2025, *32* (2)
Serial Number 34, 211-232
DOI: 10.22055/psy.2024.45071.3144
(Psychol Achiev)
Rcceived: 27 Oct 2023
Accepted: 09 Feb 2024
Orginal Article

The Relationship between Family Communication Patterns and Psychological Resilience with the Mediation of Primary Maladaptive Schemas and Gender Roles

Sima Molaie[*]
Maryam Kouroshnia[**]
Maryam Zarnaghash[***]

Abstract

The present study aimed to explore the role of family communication patterns, maladaptive schemas, and gender roles in resilience through a comprehensive causal model. Although previous studies have examined these variables separately, sparse research has explored their concurrent relationships within an integrated framework. Thus, this study attempted to provide a more comprehensive understanding of the psychological mechanisms underlying resilience by considering both internal and external influencing factors. The study utilized a correlational design using causal modeling. The statistical population consisted of students from Shiraz and Kerman universities. Based on Kline's (2015) recommendation on sample size in structural equation modeling, 400 students were selected through a multistage cluster random sampling method. Data were collected through online questionnaires distributed virtually along the COVID-19 outbreak. Family communication patterns were considered external variables, while maladaptive schemas and gender roles were tested as internal variables affecting resilience. The findings indicated that family communication patterns significantly influenced resilience both directly and indirectly through maladaptive schemas and gender roles. Specifically, maladaptive schemas mediated the relationship between communication patterns and resilience. Further, male and female gender roles also played significant mediating roles in explaining resilience. The results further demonstrated that ineffective family communication patterns contribute to the formation of maladaptive schemas and dysfunctional gender role orientations, ultimately reducing individuals' ability to cope effectively with stressful situations. Overall, the findings highlight the important role of family interactions, cognitive structures, and gender-related psychological factors in shaping resilience. The study provides an integrated framework for understanding resilience and offers useful implications for counseling, psychotherapy, as well as preventive interventions aimed at enhancing psychological well-being and adaptive functioning among university students.

Keywords: Communication patterns, Gender roles, Incompatible schemas, Resilience.

---

* Ph.D. Student, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran. *Corresponding Author:* molaiesima1@gmail.com
** Assistant Professor, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran.
*** Assistant Professor, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran.

Extended Abstract

Introduction

Previous studies have considered and examined each of the variables separately as underlying factors affecting resilience. Nevertheless, no study was found that identified the underlying factors of resilience within a comprehensive model and provided an integrated perspective on resilience. Thus, the present study attempted to explore the internal and external factors affecting resilience within a causal model. Internal factors included maladaptive schemas and gender roles, whereas external factors included family communication patterns. In the proposed model, family communication patterns were assumed to first influence maladaptive schemas, which would in turn affect the formation of gender roles. Ultimately, these variables lead individuals to respond differently in terms of resilience when confronting problems and stressful situations. Resilience is considered one of the most important psychological constructs associated with successful adaptation to stressful life events and adverse conditions. Those with higher levels of resilience are generally more capable of regulating emotions, maintaining psychological well-being, and effectively coping with environmental challenges. In recent decades, researchers have increasingly focused on identifying the factors that contribute to the development of resilience. Nevertheless, many studies have examined these variables independently and have rarely inspected the interaction between cognitive, familial, and sociocultural dimensions within an integrated framework. Accordingly, understanding the concurrent contribution of internal and external variables to resilience may provide a more comprehensive explanation of individuals' adaptive functioning in stressful situations. Family communication patterns play a significant role in shaping individuals' emotional and cognitive development. Healthy communication within the family environment may provide emotional security, encourage adaptive coping strategies, and lower the likelihood of dysfunctional cognitive structures. Conversely, ineffective family communication patterns may contribute to the development of early maladaptive schemas, negatively influencing individuals' perceptions of themselves and others. These schemas can also affect the formation of gender roles and expectations, which are strongly linked to behavioral and emotional responses to stress. In this regard, gender roles are not merely social expectations, but psychological frameworks that affect coping styles, emotional expression, and interpersonal functioning. Hence, individuals with rigid or maladaptive gender role orientations may exhibit lower flexibility in coping with life stressors and reduced resilience.

Method

The present study was correlational in nature and employed a causal

modeling design. The statistical population consisted of students from Shiraz and Kerman universities. The sample size was determined based on the number of pathways in the model according to Kline (2015), who suggested considering 20 participants for each pathway. Accordingly, a total of 380 participants were required; nevertheless, considering possible missing and outlier data, 400 participants were recruited. A multistage cluster random sampling method was employed to select the participants. Initially, five faculties were selected from Shiraz and Kerman universities. Next, four departments were randomly selected from each faculty, followed by random selection of two classes from each department.

All students in the selected classes participated in the study. Owing to the COVID-19 outbreak, questionnaire links were distributed virtually to students through course instructors. Note that 12 outlier cases were identified and excluded along data analysis.

Results

The findings revealed that congruence significantly affected resilience through maladaptive schemas ($\beta = -0.18$, $p = 0.007$). Further, communication influenced resilience through the male gender role ($\beta = 0.11$, $p = 0.01$). Also, communication affected resilience through the female gender role significantly ($\beta = 0.13$, $p = 0.005$). The results also demonstrated that maladaptive schemas acted as the first mediator and the female gender role served as the second mediator in the relationship between communication and resilience ($\beta = 0.10$, $p = 0.01$). Finally, maladaptive schemas served as the first mediator and the female gender role as the second mediator in the relationship between congruence and resilience.

Discussion

In summary, family communication patterns influence the formation of children's primary schemas. When these communication patterns are ineffective, maladaptive schemas may develop across different dimensions and set the ground for the formation of gender roles. The development of maladaptive schemas, distorted interpretations of the environment, and disruptions in gender roles can lead to a decline in psychological functioning and ultimately diminish resilience. As such, in stressful situations of daily life, individuals may not possess the necessary ability to cope effectively with and resolve problems.

Author Contributions: Author 1 was responsible for research plan design, data collection and analysis. Author 2 was responsible for leading the overall research process and authors 3 was responsible for leading the overall research process.

Acknowledgments: The authors thank all dear teachers who have helped us in this research.

Conflicts of interest: The authors declare there is no conflict of interest in this article.

Funding: This research is not sponsored by any institution and all costs have been borne by the authors.

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۸/۰۵
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۱۱/۲۰

دست آوردهای روان‌شناختی
دانشگاه شهید چمران اهواز، پاییز و زمستان ۱۴۰۴
دوره‌ی چهارم، سال ۳۲، شماره‌ی ۲
ص‌ص: ۲۳۲-۲۱۱

رابطه‌ی بین الگوهای ارتباطی خانواده با تاب‌آوری روان‌شناختی با واسطه‌گری طرحواره‌های ناسازگار اولیه و نقش‌های جنسیتی

سیما مولایی *
مریم کوروش‌نیا **
مریم زرنقاش ***

چکیده

هدف از پژوهش کنونی تبیین علّی تاب‌آوری روان‌شناختی براساس الگوهای ارتباطی خانواده؛ با واسطه‌گری طرحواره‌های ناسازگار و نقش‌های جنسیتی بود. روش پژوهش حاضر از نوع همبستگی در قالب یک مدلسازی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری پژوهش حاضر متشکل از دانشجویان دانشگاه‌های شیراز و شهید باهنر کرمان بود که از بین آنان ۴۰۰ نفر دانشجو انتخاب شدند که به دلیل حذف موارد پرت ۳۸۸ نفر مورد بررسی قرار گرفتند. ابزارهای پژوهش حاضر عبارت بود از مقیاس الگوی ارتباطات خانواده Ritchie and Fitzpatrick، مقیاس طرحواره‌های ناسازگار Young، مقیاس نقش‌های جنسیتی Bem، مقیاس تاب‌آوری Friborg et al.. برای تحلیل داده‌ها از شاخص‌های آمار توصیفی (میانگین، انحراف‌معیار و همبستگی) در نرم‌افزار SPSS-24 مدل‌سازی معادلات ساختاری در نرم افزار AMOS-23 استفاده گردید. نتایج تحلیل مدل اولیه براساس شاخص‌های برازش نشان داد مدل اصلاح شده برازش مطلوبی با داده‌ها داشت. همچنین، مشخص شد که طرحواره‌های ناسازگار به عنوان واسطه‌ی اول و نقش جنسیتی زنانه به عنوان واسطه دوم بین رابطه‌ی همنوایی و تاب‌آوری نقش واسطه‌گری ایفاء می‌کند (β=۰/۰۰۷، P= -۰/۲۲). بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که اگر در خانواده روابط مؤثری را بتوان ایجاد کرد می‌توان طرحواره‌های سازگار و نقش‌های جنسیتی را به خوبی در افراد ایجاد کرد و در نهایت آنان را برای کنار آمدن با مشکلات و تاب‌آوری آماده کرد.

کلید واژگان: الگوهای ارتباطی، تاب‌آوری، طرحواره‌های ناسازگار. نقش‌های جنسیتی.

---

* دانشجوی دکتری، روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، ایران. (نویسنده مسئول)
molaiesima1@gmail.com

** استادیار، گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، ایران.

*** استادیار، گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، ایران.

مقدمه

یکی از محیط‌هایی که شخص در ابتدای زندگی خویش با آن روبه‌رو می‌شود و تعاملات شکل گرفته در آن محیط بر رشد همه‌جانبه‌ی شخص تأثیر می‌گذارد، خانواده است. نحوه‌ی ابراز هیجانات، رفع نیازها و خواسته‌ها مواردی هستند که در بافت خانواده رقم می‌خورند و شکل می‌گیرند (Bronfenbrenner, 1979؛ Tong & An 2024). یکی از عواملی که می‌تواند به طور مستقیم در ارتباط با برطرف نشدن نیازها از سوی والدین باشد، نوع الگوهای ارتباطی است که والدین برای ارتباط با فرزندان خود انتخاب می‌کنند. گاه والدین قصد آن دارند که با مشخص کردن قوانین و دستورات برای اعضاء خانواده آنان را متقاعد کنند که طبق آن قوانین باید عمل کنند و هیچ‌گونه عدولی را از این قوانین را برنمی‌تابند. در این حالت، اعضاء خانواده با آن دستورات همنوا می‌شوند و جهت‌گیری که والدین در اینجا انتخاذ کرده‌اند، جهت‌گیری همنوایی است. در سوی دیگر، خانواده‌هایی وجود دارند که با بحث و گفتگو از اعضاء خود می‌خواهند که مبنای وضع اصول و قواعد را درک کنند و بر طبق آن‌ها عمل کنند. به طور کلی، در این خانواده‌ها اعضاء برای مسائل مختلف با یکدیگر در تعامل هستند و والدین افراد را مجبور نمی‌کنند تا طبق قوانین از پیش تعیین‌شده عمل کنند (Koerner & Fitzpatrick, 1997؛ Segrin & Flora 2025). به نوع جهت‌گیری ارتباطی که این والدین در پیش گرفته‌اند، جهت‌گیری گفت‌وشنود گفته می‌شود.

این موارد به عنوان عوامل بیرونی هستند که می‌توانند بر رشد شخص تأثیر بگذارند و زمینه را برای پرورش ویژگی‌ها مثبت در شخص فراهم کند. به عبارت دیگر، از طریق دو جهت‌گیری همنوایی و گفت‌وشنود می‌تواند بر متغیرهای روان‌شناسی مثبت‌گرا مانند تاب‌آوری تحت‌تأثیر قرار دهد. این امر به گونه‌ای است در خانواده‌های که از شیوه گفت‌وشنود بهره برده می‌شود، افراد تاب‌آوری بیشتری را تجربه می‌کنند و در مقابل خانواده‌هایی که جهت‌گیری‌شان همنوایی است، تاب‌آوری کمتری در آن‌ها مشاهده می‌شود (Dorrance Hall et al., 2020؛ Abbasi Ghomi et al., 2023).

به طور کلی، مطالعات صورت گرفته در زمینه‌ی پیش‌آیندهای تاب‌آوری، نقش عامل‌های محافظتی و خطرساز در زندگی افراد را در سه حیطه‌ی، درون فردی، خانوادگی (Chalilorahman & Yousefi, 2019)، و محیط بیرونی (Marafiga et al., 2022؛ Wolke, et al., 2025) مورد بررسی قرار داده‌اند. Conner, et. al. (2003) فاکتورهای فردی و محیطی را به این صورت بیان می‌کند که آسیب‌پذیری را کاهش می‌دهد و در مقابل باعث افزایش تاب‌آوری می‌شود. در حالت کلی عوامل تأثیرگذار بر تاب‌آوری دربرگیرنده‌ی عوامل درونی، ویژگی‌های شخصیت، هوش، عوامل شناختی

و عوامل بیرونی (خانواده، مدرسه، جامعه و ...) می‌شود (Garmezy, 1992). مانند هر توانمندی دیگری که وابسته به دوران تحول است؛ منبع رشد تاب‌آوری نیز در خانواده است (Fadaei et al., 2022). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که الگوهای ارتباطی خانواده نقش ساختاری و مهمی در ایجاد تاب‌آوری دارند (Badamian, et al., 2024؛ Badie et al., 2020). خانواده به عنوان یک عامل بیرونی از طریق مؤلفه‌های ارتباطی و سایر ویژگی‌های خود می‌تواند تاب‌آوری را تحت‌تأثیر قرار دهد.

مسئله‌ای که در این پژوهش مطرح می‌شود، آن است که چگونه جهت‌گیری‌های خانواده می‌توانند تاب‌آوری را تبیین نمایند یا به عبارت دیگر، جهت‌گیری‌های خانواده از طریق چه متغیرهایی می‌توانند زمینه را برای تاب‌آوری فراهم کنند؟ در پاسخ به این سوال مشخص شده است که جهت‌گیری‌های خانواده با رفع یا مشکل در رفع نیازهای روان‌شناختی منجر به شکل‌گیری طرحواره‌های خاصی در افراد می‌شود (Sousa et. al., 2024؛ Young et al., 2003).

طرحواره‌ها در پی ارضاء یا عدم ارضاء پنج نیاز، ساختاری مثبت یا منفی پیدا می‌کنند. در صورت برآورده نشدن هر یک از نیازهای هیجانی حوزه‌های طرحواره بیان می‌شود که عبارتند از حوزه اول: بریدگی و طرد که به دنبال برآورده نشدن نیاز به دلبستگی ایمن به دیگران شکل می‌گیرد. حوزه دوم: خودگردانی و عملکرد مختل که در اثر عدم ارضا نیاز به خودگردانی، کفایت و هویت ایجاد می‌شود. در حوزه سوم آزادی در بیان نیازها و هیجان‌های سالم آسیب می‌بیند و در حوزه چهارم نیاز به تفریح و خودانگیختگی پاسخ داده نمی‌شود. در حوزه پنجم افراد نیاز به محدودیت‌های واقع بینانه و خویشتن‌داری آن‌ها پاسخ داده نمی‌شود (Young et al., 2003).

طرحواره‌های ناسازگار در نتیجه مشکل در برآورده شدن این پنج نیاز اصلی در خانواده ایجاد می‌شوند و خانواده از طریق ماهیت و کیفیت ارتباط درونی خود؛ می‌تواند برطرف شدن این نیازها تحت‌تأثیر قرار دهد (Young et al., 2003). به نظر می‌آید که برخلاف جهت‌گیری گفت‌وشنود، جهت‌گیری همنوایی موجب می‌شود که طرحواره‌های ناسازگار در فرزند به وجود بیاید. بدین گونه که جهت‌گیری‌های خانواده عوامل شناختی زیربنایی از جمله طرحواره‌های ناسازگار را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد و سپس از طریق این عوامل بر تاب‌آوری اثر می‌گذارد (Gralton et al., 2022؛ Zhang et al., 2024).

در کنار این طرحواره‌ها، نقش‌های جنسیتی به عنوان طرحواره‌های دیگری نیز از طریق دیده‌ها، شنیده‌ها و باورهای که به افراد منتقل می‌شود شکل می‌گیرد که ارتباطات و تعاملات خانواده محل طرح وظایف و حقوق هر جنسیتی مطابق با فرهنگ مورد پذیرش جامعه است (Bem, 1981).

پیش از آنکه شخص خود را به عنوان دختر یا پسر (در نقش‌های جنسیتی) بشناسد در معرض این پنج نیاز قرار می‌گیرد. دقیقاً در همان زمانی که متولد می‌شود در معرض این نیازها قرار دارد و اگر این نیازها به نحوه مثبت و مطلوبی برطرف شوند شخص طرحواره‌ی مثبتی نسبت به خود، دیگران و محیط می‌سازد. نوزاد خود را نمی‌تواند به عنوان دختر یا پسر به خود و دیگری معرفی کند. وی صرفاً بر طبق نیازهای خود با اطراف خود برخورد می‌کند و طرحواره‌های خود را می‌سازد (Young et al., 2003).

کودکان در دوران طفولیت خویش دانش جنسیتی به دست می‌آورند و آنان براساس دانش جنسیتی یاد می‌گیرند که رفتارهای خود را با جنسیت خود تطبیق دهند (Bem, 1981; Markus et al., 1982; Ruble et al., 2006; Zosuls et al., 2011). نقش‌های جنسیتی تعیین‌کننده نوع مشکلاتی است که شخص با آن‌ها مواجه می‌شود و همچنین نوع برخورد شخص با مشکل متناسب با نقش جنسیتی شخص تعیین می‌شود. به عنوان مثال افرادی که از نظر نقش‌های جنسیتی با ویژگی‌های منفی و ناسازگار جنسیت خود معرفی می‌شوند، در زمان بروز مشکل از شیوه‌های ناسازگارانه استفاده می‌کنند و سلامت آنان به خطر می‌افتد و نمی‌تواند از توانمندی تاب‌آوری بهرمند شوند (Bem, 1981). به دلیل آنکه جنسیت و نقش جنسیتی در تعریف و هویت شخص نقش محوری دارد در هنگام بروز مشکل مواجه شخص با آن متناسب با جنسیت او خواهد بود. نگرش‌ها و رفتارهای افراد با توجه به نوع جنسیتی که دارند می‌تواند متفاوت باشد و به دلیل نقش محوری آن در هویت شخص برخورد شخص با توجه به آن تعیین می‌شود.

تا کنون پژوهش‌های که مطرح شده است هر یک از متغیرها را به صورت مجزا به عنوان عوامل زیربنایی در تاب‌آوری مد نظر قرار داده‌اند و بررسی کرده‌اند. ولیکن، پژوهشی یافت نشد که در یک مدلی جامع، عوامل زیربنایی در تاب‌آوری شناسایی شوند و دیدی یکپارچه از تاب‌آوری را شکل دهند. از این رو، در این پژوهش سعی شد که عوامل درونی و بیرونی موثر در تاب‌آوری در یک مدل علّی به صورت یکپارچه مد نظر قرار گیرد. عوامل درونی که شامل طرحواره‌های ناسازگار و نقش‌های جنسیتی می‌شود و عامل بیرونی شامل الگوهای ارتباطی خانواده می‌شود. پیش از این نیز نحوه‌ی قرار گرفتن متغیرهای پژوهشی از نظر گذرانده شد. الگوهای ارتباطی خانواده در ابتدا طرحواره‌های ناسازگار را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد و پس از آن طرحواره‌های ناسازگار در جهت دادن به نقش‌های جنسیتی موثر هستند. در نهایت نیز موجب می‌شوند افراد از نظر تاب‌آوری در برخورد با مشکلات متفاوت عمل کنند. بر این اساس، در این پژوهش به بررسی رابطه‌ی الگوهای

ارتباطی خانواده با تاب‌آوری روان‌شناختی با میانجی‌گری طرحواره‌های ناسازگار به عنوان واسطه‌گری اول و نقش‌های جنسیتی به عنوان واسطه‌گری دوم پرداخته شده است. در شکل ۱ به صورت ترسیمی این روابط مشخص شده است.

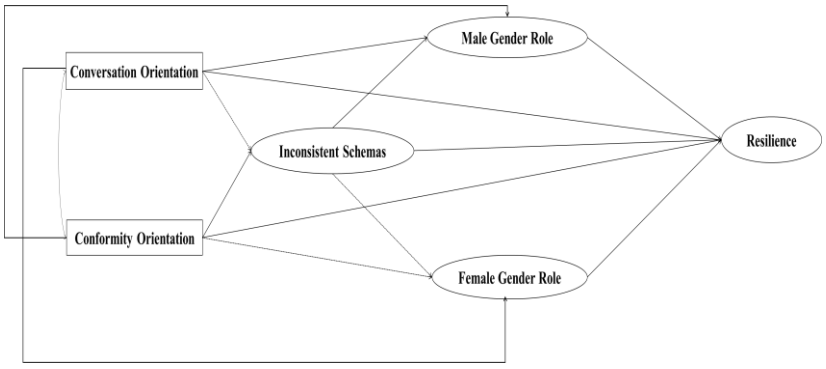

Figure 1. The Proposed Research Model

روش

پژوهش حاضر از نوع همبستگی و در قالب مدل سازی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری دردسترس پژوهش حاضر متشکل از دانشجویان دانشگاه‌های شیراز و کرمان در نیمسال اول ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بود. تعداد نفرات با توجه به تعداد مسیرها بر طبق نظر Kline (2015) تعیین شد (Kline, 2015). Kline (2015) مطرح کرده است که برای هر مسیر ۲۰ نفر باید در نظر گرفته شود. بر این اساس لازم بود ۳۸۰ نفر به عنوان مشارکت‌کننده انتخاب شوند. با در نظر گرفتن موارد از دست رفته و پرت ۳۸۸ نفر (۲۶۱ نفر زن و ۱۲۷ نفر مرد) مورد مطالعه قرار گرفتند. لازم به ذکر است که سنین دانشجویان بین ۱۷ تا ۴۹ سال بودند. همچنین مشخص شد که ۲۲۳ نفر در رده سنی ۲۱-۲۵ بودند. ۲۹۸ نفر متاهل و ۹۰ نفر مجرد بودند. در نهایت بیشترین تعداد افراد دارای تحصیلات نیز کارشناسی بودند. انتخاب مشارکت‌کنندگان به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای بود.

به این نحو که از بین دانشکده‌های دانشگاه شیراز و کرمان، ۵ دانشکده انتخاب شد و سپس در هر دانشکده نیز ٤ بخش به صورت تصادفی انتخاب شد و از هر ٤ بخش ۲ کلاس به صورت تصادفی انتخاب شد و همه‌ی دانشجویان کلاس‌ها مورد مطالعه قرار گرفت. لازم به ذکر است با توجه به اینکه در دوران شیوع کرونا بوده‌ایم از طریق فضای مجازی لینک پرسشنامه‌های از طریق اساتید درس در اختیار دانشجویان قرار گرفت. لازم به ذکر است که تعداد موارد پرت در جمع‌آوری

اطلاعات ۱۲ نفر بودند. در زمینه‌ی ملاحظات اخلاقی باید متذکر شد که با مشارکت‌کنندگان مطرح شد که اطلاعات محرمانه باقی می‌ماند و نیازی به ذکر نام و مشخصات‌شان در پرسشنامه نیست و همچنین، از آن‌ها تقاضا شد که با توجه به آنچه درک می‌کنند، پرسشنامه‌ها را تکمیل کنند چرا که این پرسشنامه‌ها هیچ جنبه ارزشیابی ندارند، تنها جهت دسترسی به نتیجه پژوهشی از آن‌ها استفاده می‌گردد. افزون بر این، به مشارکت‌کنندگان اجازه داده شد تا هر زمان که خواستند از فرآیند پاسخ‌گویی خارج شوند و از این رو، شرکت در این پژوهش اختیاری بود. در کنار آن نیز اطلاعات جمع‌آوری شده در این پژوهش بدون اجازه اساتید راهنما و مشاور به چاپ نخواهد رسید و در فرآیند جمع‌آوری اطلاعات به آنان گزارش مبسوط و کامل داده شد.

ابزار تجدید نظرشده الگوی ارتباطات خانواده Revised Family Communication Pattern Scale (RFCPS). این ابزار یک مقیاس خودسنجی محسوب می‌شود که Ritchie & Fitzpatrick (1990) آن را تدوین کرده‌اند. پاسخ‌دهنده میزان موافقت و عدم موافقت خود را با ۲٦ گویه که درباره وضعیت ارتباطات خانواده وی هستند در طیف ۵ درجه‌ای مقیاس لیکرت از کاملاً مخالف ۱ تا کاملاً موافق ۵ مشخص می‌کند. بنابراین، دامنه نمره کل این پرسشنامه بین ۲٦ تا ۱۳۰ است. مقیاس الگوهای ارتباطی خانواده دارای دو خرده مقیاس جهت‌گیری گفت‌وشنود (۱۵ گویه) و جهت‌گیری همنوایی (۱۱ گویه) است (Ritchie & Fitzpatrick, 1990). Koerner & Fitzpatrick (1997) پایایی مقیاس را از طریق ضریب آلفای کرونباخ برای جهت‌گیری گفت‌وشنود ۰/۸۹ و برای جهت‌گیری همنوایی ۰/۷۹ محاسبه کردند. بررسی روایی مقیاس نیز نشان داد که این مقیاس از نظر ملاکی (۰/٤۱)، محتوایی و سازه (بار عاملی بالاتر از ۰/٤۰) روایی مطلوبی دارد (Koerner & Fitzpatrick, 1997). بررسی پایایی و روایی این مقیاس در ایران نیز نشان داد که ضریب آلفای کرونباخ برای بعد گفت‌وشنود ۰/۸۷ و برای بعد همنوایی ۰/۸۱ به دست آمد. همچنین، روایی این مقیاس به وسیله‌ی روش همسانی درونی و تحلیل عاملی مطلوب (۰/٤۸ تا ۰/٦۹) گزارش شد (Koreshnia & Latifian, 2008). در پژوهش حاضر، جهت سنجش پایایی این مقیاس از شیوه آلفای کرونباخ استفاده گردید. ضریب آلفای کرونباخ خرده مقیاس جهت‌گیری گفت‌وشنود ۰/۹٤ و جهت‌گیری همنوایی ۰/۹۱ محاسبه شد. همچنین، از شیوه تحلیل عامل تاییدی جهت سنجش روایی استفاده شد که نتایج آن ضرایب عاملی را بین ۰/۵۳ تا ۰/۸۰ به دست آمد.

مقیاس طرحواره‌های ناسازگار یانگ Young Schema Questionnaire (YSQ). این مقیاس از نوع مقیاس‌های خودگزارشی است که ۲۰۵ گویه دارد و ۱۵ طرحواره‌ی ناسازگار اولیه را می‌سنجد (Young, 1998). فرم کوتاه این مقیاس ۷۵ گویه‌ای دارد که از فرم اصلی ۲۰۵ گویه‌ای

به دست آمده است. هرگویه در یک طیف درجه‌بندی لیکرت ۵ درجه‌ای از «اصلا در مورد من صدق نمی‌کند» تا «دقیقا مرا توصیف می‌کند» نمره‌گذاری می‌شود (Abbasids & Fatehizadeh, 2003). نمره شخص در هر طرحواره با جمع نمره‌های پنج گویه مربوط به آن طرحواره به دست می‌آید که دامنه آن در بین طرحواره‌ها از ۵ تا ۳۰ است. طرحواره‌های این مقیاس عبارتند از: رهاشدگی/بی‌ثباتی، بی‌اعتمادی/ بدرفتاری، محرومیت‌هیجانی، نقص/ شرم، انزوای اجتماعی/بیگانگی، وابستگی/ بی‌کفایتی، آسیب‌پذیری نسبت به ضرر یا بیماری، خودتحول-نایافته/گرفتار، شکست، استحقاق/ بزرگ‌منشی، خویشتن‌داری و خودانظباطی‌ناکافی، اطاعت، ایثار، بازداری هیجانی، معیارهای سرسختانه/ عیب‌جویی‌افراطی و دامنه آن بین ۷۵ تا ٤٥٠ است (Schmidt et al., 1995). ضریب پایایی این مقیاس توسط Young (1998) برای طرحواره‌های ناسارگار بین ۰/۷۱ تا ۰/۹۸ به دست آمد و ضرایب عاملی نیز بالای ۰/٤۰ برای هر گویه با خرده مقیاس خود به دست آمد. به منظور سنجش پایایی این مقیاس در این پژوهش از روش آلفای کرونباخ بهره گرفته شد. نتایج آن نشان داد ضریب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس بی‌اعتمادی/ بدرفتاری ۰/۸۷، شکست ۰/۸۹، خودتحول‌نایافته/گرفتار ۰/۸٦، استحقاق/ بزرگ‌منشی ۰/۸٤ و ایثار ۰/۷۷ به دست آمد. همچنین، جهت سنجش روایی از تحلیل‌عامل تاییدی استفاده شد، که نتایج آن مطلوب گزارش شد (ضرایب عاملی بین ۰/٤۰ تا ۰/۸۰ به دست آمد).

مقیاس نقش‌های جنسیتی بم Scale of Gender Roles (SGR). نسخه اولیه این مقیاس توسط Bem (1981) جهت اندازه‌گیری ویژگی‌های زنانگی و مردانگی در افراد طراحی شد. مقیاس حاضر از بدو تدوین به صورت گسترده‌ای استفاده و نقد شد (Hoffman et al., 2001). بیر (۱۹۹۰) معتقد است که در ربع قرن پایانی صده بیستم مقیاس برگزیده پژوهشگران برای انجام پژوهش‌های نقش جنسی بود. در گزارشی از مطالعات گوناگون نشان داده شد که این ابزار از قدرت اعتباری خوبی در میان محققین محسوب می‌شود (Beere, et al., 1984). فرم کوتاه مقیاس‌های جنسیتی Bem (1981) برطبق فرم بلند آن ساخته شد. به منظور برآورد پایایی فرم کوتاه مقیاس نقش جنسیتی، همسانی درونی این مقیاس ۰/۹۰ به دست آمده است که بیان می‌کند این مقیاس از لحاظ خصوصیات روان‌سنجی از فرم بلند، پایاتر است. همچنین، برای احراز روایی فرم کوتاه مقیاس نقش جنسیتی، همبستگی آن با فرم بلند بررسی شده است که ضریب همبستگی بین این دو ۰/۹۹ گزارش شد (Bem, 1981). پژوهش حاضر نیز از روش آلفای کرونباخ به منظور بررسی پایایی استفاده کرده است. ضریب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس مردانگی ۰/۸۰ و زنانگی ۰/۷۹ محاسبه

شد. همچنین، سنجش روایی از طریق تحلیل‌عامل تاییدی نشان از روایی مطلوب داشت (ضرایب عاملی بین ۰/٤۰ تا ۰/۸۱ به دست آمد).

مقیاس تاب‌آوری روان‌شناختی (Resilience Scale For Adults (RSA: مقیاس تاب‌آوری بزرگسالان یک ابزار ۳۳ گویه‌ای است در آغاز توسط Friborg, et. al. (2005) به کار برده شد و مشتمل بر ۵ زیر مقیاس شایستگی فردی، شایستگی اجتماعی، انسجام خانوادگی، حمایت‌های اجتماعی و ساختار فردی است که به ترتیب ٤، ٦، ۷، ٦، و ۱۰ گویه را به خود اختصاص می‌دهند (Friborg et al., 2005). برای پاسخ‌گویی به این پرسشنامه نیز از لیکرت ۵ درجه‌ای از کاملا مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) استفاده شد. بنابراین، دامنه نمره‌ها بین ۳۳ تا ۱٦۵ است. Jowkar et al. (2010) این مقیاس را به فارسی ترجمه کرده و روایی و پایایی در جامعه ایرانی بررسی کرده‌اند. این پژوهشگران با استفاده از تحلیل عاملی تائیدی و نیز تحلیل عامل مرتبه دوم روایی آن احراز کرده‌اند (ضرایب عاملی بالاتر از ۰/٤۵ به دست آمد). در مورد پایایی نیز ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۰ به دست آمد و پایایی مقیاس‌های فرعی میان ۰/۷٦ تا ۰/۸۳ محاسبه شد. ضریب آلفای کرونباخ برای شایستگی فردی ۰/۸۰، شایستگی اجتماعی ۰/۷٦، انسجام اجتماعی ۰/۸۳، حمایت اجتماعی ۰/۸٤ و ساختار فردی۰/۷۷ به دست آمد (Jowkar et al., 2010). در پژوهش حاضر، جهت بررسی و سنجش پایایی این مقیاس از روش آلفای کرونباخ بهره گرفته شد. نتایج آن نشان داد ضریب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس شایستگی فردی ۰/۸۸، شایستگی اجتماعی ۰/۸۱، انسجام اجتماعی ۰/۹۲، حمایت اجتماعی ۰/۸۰، ساختار فردی ۰/۸۰ و نمره کل ۰/۹۲ به دست آمد. بررسی روایی نیز براساس تحلیل عامل تاییدی نشان داد که ضرایب عاملی بین ۰/٤۵ تا ۰/۸۰ به دست آمد.

یافته‌ها

در این بخش به بررسی یافته‌های پژوهشی در دو حیطه‌ی توصیفی و استنباطی پرداخته می‌شود. در جدول ۱ میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش آورده شده است. این جدول نشان می‌دهد که بیشترین میانگین به تاب‌آوری با مقدار ۱۱٦/۲۲ و بیشترین انحراف معیار نیز به تاب‌آوری با مقدار ۱٦/۹٦ مربوط می‌شود. در بخش بعد بررسی همبستگی بین متغیرها مد نظر قرار گرفته است.

روابط ساده و اولیه میان متغیرها با محاسبه ضریب همبستگی پیرسون بررسی شد. در جدول ۲ ماتریس همبستگی میان متغیرهای پژوهش آورده شده است.

Table 1.
Mean and standard deviation of the research

variable role	Variable	Mean	standard deviation
exogenous	Conversation orientation	44.76	13.17
	conformity orientation	34.67	9.78
The first intermediary	Mistrust Schema	11.87	6.34
	Failure schema	10.16	6.47
	Enmeshment schema	8.55	5.29
	Grandiosity Scheme	11.24	6.15
	Self-Sacrifice schema	14.29	6.03
The second intermediary	Male gender role	24.75	5.35
	Female gender role	32.64	4.84
endogenous	Resilience	116.22	16.96

Table 2.
zero-order correlation matrix of research variables

Variables	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Conversation orientation	1									
conformity orientation	-0.63**	1								
Mistrust Schema	0.21**	0.37**	1							
Failure schema	0.05	0.13*	0.57**	1						
Enmeshment schema	-0.14*	0.30**	0.56**	0.65**	1					
Grandiosity Scheme	-0.16**	0.25**	0.62**	0.57**	0.56**	1				
Self-Sacrifice schema	-.026**	0.36**	0.49**	0.60**	0.72**	0.49**	1			
Male gender role	0.21**	-0.15**	-0.30**	-0.38**	-0.56**	-0.30**	0.59**	1		
Female gender role	0.39**	-0.30**	-0.18**	0.07	0.02	-0.19**	-0.09	0.22**	1	
Resilience	0.62**	-0.43**	-0.45**	-0.30**	-0.46**	-0.45**	-0.51**	0.59**	0.50**	1

با توجه به نتایج در جدول۲، روابط بسیاری از متغیرهای برون‌زاد، واسطه‌ای و درون زاد معنی‌دار است. همچنین، پیش از بررسی یافته‌های مدل معادلات ساختاری، لازم است نتایج بررسی مفروضه‌ها این روش مد نظر قرار گیرد. با بهره گرفتن از نرم افزار SPSS-23 و از طریق نمودار مستطیلی و آماره ماهالانوبیس داده‌های پرت بررسی و از مجموعه داده‌ها حذف شدند. علاوه بر این، مقادیر کجی و چولگی داده‌ها نیز بیشتر از ۱± محاسبه نشد. استقلال داده‌ها

با آماره دوربین واتسون بررسی و تائید گردید. در بررسی هم‌خطی چندگانه نیز از روش همبستگی پیرسون میان زوج متغیرها استفاده شد. بنا بر عقیده تاپاچنیک و فیدل (۲۰۰۱) همبستگی دو متغیری ۰/۹۰ و بالاتر، هم‌خطی ایجاد می‌کند؛ این مقدار همبستگی در داده‌های پژوهش حاضر محاسبه نشد همچنین، برای بررسی دقیق‌تر هم‌خطی چندگانه از شاخص‌های اغماض و تورم واریانس (VIF) نیز استفاده شد که مقادیر آن‌ها مطلوب گزارش شد. سپس بررسی مفروضه‌ها و حصول اطمینان از برقراری آن‌ها، جهت ارزیابی مدل مورد بررسی از مدل معادلات ساختاری به کار گرفته شد.

Table 3.
Model fit indices

Model	X^2/df	P	CFI	NFI	IFI	RFI	TLI	AGFI	RMSEA	PCLOSE
Before correction	7.82	0.001	0.58	0.86	0.59	0.50	0.54	0.58	0.15	0.001
after correction	1.74	0.001	0.96	0.91	0.95	0.89	0.96	0.90	0.05	0.24

همان‌طور که در جدول ۳ مشخص شد، شاخص‌های مطلق، نسبی، و ایجازی قبل از اصلاح مدل، نشان می‌دهد که مدل در اصلاح نشده از برازش مطلوبی برخوردار نیست. پس از انجام اصلاحات و حذف مسیرهای پیشنهادی غیر معنی‌دار از مدل، برازش مدل نیز مطلوب شد. به منظور بررسی معنی‌داری نقش واسطه‌گری طرحواره‌های ناسازگار و نقش‌های جنسیتی در رابطه‌ی بین جهت‌گیری ارتباطی خانواده با تاب‌آوری از دستور بوت استراپ در نرم افزار AMOS بهره گرفته شد. با توجه به اینکه مسیر نیاز به پیوستگی بر خودتنظمی شناختی و مسیر سرکوبی بر اهمال‌کاری منفعل معنی‌دار نشدند؛ از بررسی واسطه‌گری کنار گذاشته شدند. جدول ٤ شامل اثرهای غیرمستقیم و اثرهای کلی متغیرهای پژوهش است.

همان‌گونه که در جدول ٤ مشاهده می‌شود، همنوایی (β= −۰/۱۸, p=۰/۰۰۷) از طریق طرحواره‌های ناسازگار، تاب‌آوری را به صورت معنی‌دار تحت تأثیر قرار می‌دهد. همچنین، مشخص شد که گفت‌وشنود نیز از طریق نقش جنسیتی مردانه، تاب‌آوری را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد (β= ۰/۱۱, p=۰/۰۱). علاوه بر این، گفت‌وشنود از طریق نقش جنسیتی زنانه، تاب‌آوری را تحت تأثیر قرار می‌دهد (β= ۰/۱۳, p=۰/۰۰۵). همچنین، مشخص شده است که طرحواره‌های ناسازگار به عنوان واسطه‌ی اول و نقش جنسیتی زنانه به عنوان واسطه دوم بین رابطه‌ی گفت‌وشنود و تاب‌آوری نقش واسطه‌گری ایفاء می‌کند (β= ۰/۱۰, p=۰/۰۱). در کنار این مشخص شد که طرحواره‌های ناسازگار به عنوان واسطه‌ی اول و نقش جنسیتی زنانه به عنوان واسطه دوم بین رابطه‌ی همنوایی و تاب‌آوری نقش واسطه‌گری ایفاء می‌کند (β= −۰/۲۲, p=۰/۰۰۷).

Table 4.
Coefficients of indirect and total effects in the model using bootstrap

Direction	indirect effects	Lower bounds	Upper bounds	P	total effects
Conversation- Incompatible schemas- Resilience	-0.03	-0.09	0.03	0.38	0.46
Conformity- Incompatible schemas- Resilience	-0.18	0.12	0.26	0.007	-0.2
Conversation- Male gender role- Resilience	0.11	-0.12	-0.06	0.01	0.6
Conformity- Male gender role- Resilience	0.006	-0.16	0.07	0.86	-0.01
Conversation- Female gender role- Resilience	0.13	-0.24	-0.10	0.005	0.62
Conformity- Female gender Role - Resilience	-0.04	-0.19	0.09	0.19	-0.06
Conversation- Incompatible schemas-Male gender role- Resilience	0.07	-0.17	0.04	0.15	0.56
Conversation- Incompatible schemas-Female gender role- Resilience	0.10	0.14	0.31	0.03	0.59
Conformity- Incompatible schemas-Male gender role- Resilience	-0.08	-0.17	0.32	0.09	-0.1
Conformity- Incompatible schemas-Female gender role- Resilience	-0.22	-0.18	-0.08	0.007	-0.24

براساس مبانی نظری و پیشینه تحقیقاتی مدلی طراحی شد که در آن جهت‌گیری‌های ارتباطی خانواده به عنوان متغیر برون‌زاد، تاب‌آوری به عنوان متغیر درون‌زاد و طرحواره‌های ناسازگار و نقش‌های جنسیتی به ترتیب به عنوان متغیر میانجی اول و دوم در نظر گرفته شد. پس از بررسی و تحلیل مدل اولی؛ اصلاحات مربوط برای رسیدن به برزاش مطلوب‌تر انجام شد. شکل شماره ۲ مدل نهایی پژوهش به همراه ضرایب مسیر استاندارد را نشان می‌دهد.

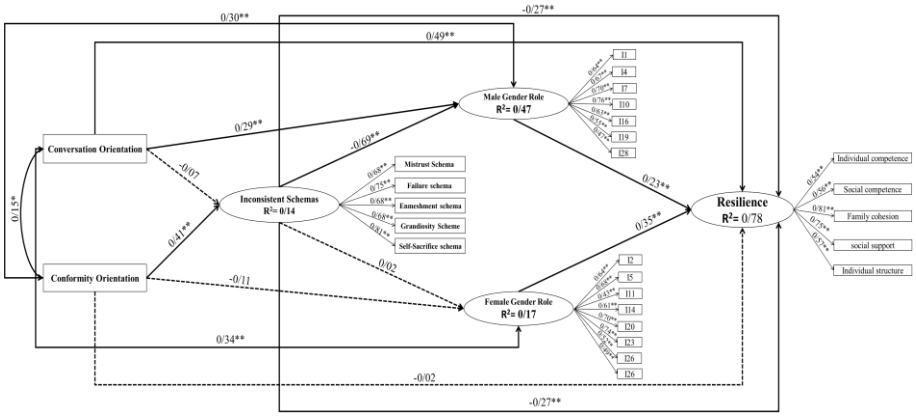

Figure 2. The Final Research Model

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به بررسی رابطه‌ی بین الگوهای ارتباطی خانواده با تاب‌آوری روان‌شناختی با واسطه‌گری طرحواره‌های ناسازگار اولیه و نقش‌های جنسیتی پرداخت. نتایج مدل سازی معادلات ساختاری نشان داد مدل اصلاح شده از برازش مطلوبی برخوردار است و تحلیل واسطه‌گری نیز موید نقش واسطه‌گری طرحواره‌های ناسازگار و نقش جنسیتی در ارتباط بین الگوی ارتباطی با تاب‌آوری بود. بدین گونه که طرحواره‌های ناسازگار و نقش جنسیتی زنانه بین جهت‌گیری گفت‌وشنود و جهت‌گیری همنوایی با تاب‌آوری نقش واسطه‌گری معنی‌دار دارد. همچنین، مشخص شد که طرحواره‌های ناسازگار و نقش جنسیتی مردانه بین جهت‌گیری گفت‌وشنود و جهت‌گیری همنوایی با تاب‌آوری نقش واسطه‌گری معنی‌دار ندارد. با توجه به اینکه هر چند در پیشنه پژوهش این مدل مورد بررسی قرار نگرفته است و مدل رقیبی نیز در پیشینه پژوهش یافت نشده است اما در مورد ارتباط بین متغیرها این نتایج با نتایج پژوهش‌های قبلی همخوانی دارند. در بخش نظری مدل تدوین شده و برازش یافته عمدتاً از طریق یافته‌های نظری و پژوهشی حمایت می‌شود (Fitzpatrick, 2004; Koerner & Fitzpatrick, 2002a, 2002b)، لیکن، این مطالعات به صورت کلی مطرح کرده‌اند که جهت‌گیری‌های خانواده می‌توانند بر تاب‌آوری و رشد روان‌شناختی شخص تأثیر بگذارند و در مورد مکانیزم زیربنایی موجود بین جهت‌گیری‌های خانواده و تاب‌اوری سخن به میان نیاورده‌اند. این پژوهش با بررسی طرحواره‌های روان‌شناختی و نقش‌های جنسیتی در بین جهت‌گیری‌های خانواده و تاب‌آوری به بررسی این مکانیزم علّی پرداخته است.

همان‌طور که پیشتر اشاره شد جهت‌گیری گفت و شنود با ایجاد یک محیط صمیمی، گرم و دوستانه و ایجاد یک فضای بحث و گفتگو در خانواده، اجازه بروز ویژگی‌ها و صفات مثبت و منفی را می‌دهد و منجر به تقویت افکار کارآمد، سودمند و استدلال‌ها و فرآیندهای شناختی مؤثر را ایجاد می‌کند (Fitzpatrick, 2004)؛ از این رو، طرحواره‌های ناسازگاری در خانواده شکل نمی‌گیرد و افراد باورهای سازگار را شکل می‌دهند. زمانی که طرحواره‌ی ناسازگار به وجود نیاید و شخص بتواند باورهای کارآمدی را در خود شکل دهد (Young et al., 2003). می‌تواند نقش‌های مطابق جنسیت خود را و همچنین، نقش‌های جنسیتی دیگر را تجربه کند. نقش جنسیتی زنانه یکی از نقش‌های جنسیتی است که افراد جامعه چه مردان و چه زنان نیازمند داشتن این نقش‌ها هستند. نبود طرحواره‌های ناسازگار منجر به آن می‌شود که شخص نسبت به جنسیت و

نقش‌های جنستی خود نگرش مثبت‌تری داشته باشد بالاخص در مورد نقش جنسیتی زنانه این امر در یک جامعه و فرهنگ مردسالار از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. افراد با کسب نقش جنسیتی زنانه ویژگی‌های با عاطفه، دلسوز، غمخوار، در نظر گرفتن نیازهای دیگران، فهمیده، اشتیاق به تسکین احساسات ناخوشایند، گرم و صمیمی و خوش قلب و با ملاحظه را تجربه می‌کنند و همین ویژگی‌ها با شایستگی اجتماعی، حمایت اجتماعی و ساختار و شایستگی فردی ارتباط برقرار می‌کند و زمینه را برای تاب‌آوری محیا می‌سازد. زیرا در جامعه‌ای کنونی شخص دارای ویژگی‌های زنانه سازگاری بهتری را با چالش‌ها زندگی تجربه می‌کنند. چرا که دلسوزی و گرم و صمیمانه بودن منجر به کسب حمایت‌های اجتماعی می‌شود. در نظر گرفتن نیازهای دیگران و اشتیاق برای تسکین احساسات شایستگی اجتماعی و فردی شخص را نشان می‌دهد. در نهایت، تاب‌آوری در پی این مؤلفه‌ها شکل می‌گیرد.

در سوی دیگر مدل، جهت‌گیری همنوایی به دلیل داشتن ویژگی‌هایی مانند همسویی با نگرش‌ها، باورها و ارزش‌های والدین، اطاعت از والدین و هماهنگی با آنان و همچنین، در نظر نگرفتن نیازها و علایق شخصی و در درجه دوم قرار دادن آن‌ها در این خانواده‌ها (Fitzpatrick, 2004; Koerner & Fitzpatrick, 2002a, 2002b) منجر به آن می‌شود که افراد طرحواره‌های ناسازگاری را در حیطه‌های بی‌اعتمادی، شکست، خودتحول‌نایافته، استحقاق و ایثار بسازد (Young, et. al. 2003) و در همین راستا، باورهای ناکارآمد منجر به آن می‌شود افراد نقش جنسیتی مربوط به جنسیت خود و نقش جنسیتی زنانه را نتوانند بپذیرند؛ عدم پذیرش این نقش جنسیتی همانطور که در ویژگی‌های آن ذکر شد موجب تاب‌آوری ضعیف خواهد شد. به عبارت دیگر، جهت‌گیری همنوایی باورهای مطلق و طرحواره‌های ناسازگاری در زمینه‌های مطرح شده را به وجود می‌آورد و طرحواره‌های ناسازگار نقش جنسیتی زنانه را ایجاد نمی‌کند؛ چرا که تأکید جامعه بیشتر و خانواده‌ها با جهت‌گیری همنوایی بر نقش جنسیتی مردانه است. این مسائل در نهایت منجر به کاهش تاب‌آوری می‌شود. چون که جهت‌گیری همنوایی بر اهمیت نقش جنسیتی مردانه تأکید دارند.

شخصی که در این جهت‌گیری قرار می‌گیرد به دلیل اینکه طرحواره‌های ناسازگار می‌سازد و در این جهت‌گیری تأکید بر نقش جنسیتی مردانه است شخص دارای نقش جنسیتی زنانه پذیرفته نمی‌شود. زمانی که شخص در جامعه و خانواده خود پذیرفته نمی‌شود هنگام روبه‌رو شدن با چالش‌ها و مشکلات زندگی نمی‌تواند تاب‌آوری را تجربه کنند. این به معنای این است

که جهت‌گیری همنوایی پذیرش شخص در صورتی رخ می‌دهد که فرد بر طبق خواسته‌ها و نیازهای والدین گام بردارد از این رو، ارتباط غیرمستقیم جهت‌گیری همنوایی بر تاب‌آوری از طریق طرحواره‌های ناسازگار و نقش‌های جنسیتی منفی است. چون که خانواده نه طرحواره‌های سازگار را در شخص ایجاد کرده است و پس از آن نقش جنسیتی را که دارد، قبول ندارد.

این تبیین نشان از آن دارد که در خانواده‌ها نباید فقط بر یک نقش جنسیتی (مردانه) تأکید کرد. بلکه لازم است بر نقش جنسیتی زنانه و مردانه با هم در افراد خانواده تأکید کرد. نقش جنسیتی مردانه صرف منجر به این می‌شود که شخص همیشه از خود انتظار پایمردی، استقامت و مقابله داشته باشد و این ویژگی‌ها همیشه در چالش‌ها به صورت مثبت عمل نمی‌کنند. چرا که شخص نیازمند آن است گاه هیجانات شدید خود را ابراز کند و از دیگران حمایت اجتماعی بگیرد. ویژگی‌های مردانه از این وضعیت جلوگیری می‌کند. همچنین، شایستگی اجتماعی کمتری شخص در ویژگی‌ها مردانه تجربه می‌کند چرا که در جمع مردان اقدام برای تسکین حال دیگران و کمک عاطفی به دیگران زیاد پذیرفته نیست. از این رو، ویژگی‌های مردانه و تأکید صرف بر آن‌ها و جلوگیری از ویژگی‌های زنانه منجر به آن می‌شود که شخص در چالش‌های زندگی نتواند سازگارانه رفتار کند.

محدودیت‌های پژوهشی می‌توان گفت که با توجه به شیوع ویروس کرونا و افزایش آموزش و تدریس مجازی در تمام دانشگاه‌ها موجب محدودیت‌های در گردآوری داده‌ها (از قبیل نمونه‌گیری) شد. افزون بر این، با نظر به اینکه ابزارها و تکمیل آن توسط دانشجویان در فضای مجازی صورت گرفته است، امکان دارد دقت اطلاعات را کاهش داده باشد، لذا استفاده از روش‌های دیگر جمع‌آوری اطلاعات همچون مصاحبه و مشاهده همچنین اجرای حضوری می‌تواند اطلاعات کامل‌تری را درخصوص متغیرهای پژوهش به دست دهد. علاوه بر این، جامعه و نمونه پژوهش حاضر را دانشجویان دانشگاه‌ها تشکیل می‌دهد، بنابراین تعمیم نتایج به جوامع دیگر مانند دانش‌آموزان و سایر اعضای اجتماع احتیاط کرد.

یکی دیگر از محدودیت‌هایی که در زمینه‌ی روش‌شناختی وجود دارد مرتبط به این است که عدم معنی‌دار نشدن نقش واسطه‌گری نقش جنسیتی مردانه می‌تواند به دلیل وجود متغیرهای دیگری باشد که در این پژوهش در نظر گرفته نشده است. لازم است که متغیرهای مربوط به فرهنگ و ادراک فرهنگ به وسیله‌ی پژوهشگران دیگر در نظر گرفته شود. وجود متغیرهای دیگری که به فرآیندهای شناختی و فرهنگی پیش از نقش‌های جنسیتی اشاره دارند که در این

پژوهش و مدل وارد نشدند و این امر نیز به دلیل جلوگیری از کاهش ایجاز مدل بود. با توجه به اینکه متغیر جنسیت می‌تواند در این پژوهش نقش تعدیل‌کنندگی داشته باشد، این متغیر در قالب نقش تعدیل‌کنندگی در این پژوهش بررسی نشده است.

در نهایت لازم است به بررسی پیشنهادات پژوهشی در پژوهش حاضر پرداخته شود. آزمون سایر متغیرهای برون‌زاد و واسطه‌ای در قالب مدل مورد آزمون در این پژوهش می‌تواند دانش موجود در خصوص تاب‌آوری را گسترش دهد. لازم به ذکر است که در این پژوهش صرفاً به ویژگی‌های فردی و خانوادگی پرداخته شده است و از این رو، لازم است که به بررسی متغیرهای موقعیتی و فرهنگی پرداخته شود. به طور مثال، بررسی متغیرهایی مانند ارزش‌های فرهنگی، کنترل‌گری خانواده، انسجام خانواده، تاب‌آوری خانواده، جامعه‌پذیری و ممکن است شناخت و بینش گسترده‌تری از تأثیر کنش‌های خانواده و اجتماعی بر روی متغیر درون‌زاد این پژوهش فراهم آورد.

اجرای پژوهش در جامعه‌های دیگری مانند دانش‌آموزان و سالمندان می‌تواند یافته‌های پژوهش حاضر را غنا بخشد و کمک کند تا روابط خاص بین متغیرها در این جوامع نیز مشخص شود و رشد چه تأثیری بر این مدل خواهد گذاشت آیا این روابط بین متغیرها بر این اساس تعدیل می‌شود یا خیر. علاوه بر این، لازم است که در زمان‌های دیگر نیز این پژوهش صورت بگیرد؛ زیرا در ایام شیوع کرونا شرایط زندگی متفاوت‌تراز شرایط عادی بوده است.

در نهایت، پیشنهاد می‌شود براساس این مدل و پژوهش، پکیج‌های آموزشی طراحی شود و به طور آزمایشی مورد بررسی قرار گیرند تا روابط علّی بین متغیرهای پژوهشی تایید شود. علاوه بر این، لازم است که ارتباط نقش‌های جنسیتی با سایر متغیرهای روان‌شناختی مثبت‌نگر و سلامت روان مد نظر قرار بگیرد. بررسی متغیر جنسیت به عنوان متغیر تعدیل‌کننده در پژوهش‌های آتی توصیه می‌شود.

سهم مشارکت نویسندگان: طراحی و ایده‌پردازی: سیما مولایی؛ راهنمایی و مشاوره: مریم کوروش‌نیا و مریم زرنقاش.

تضاد منافع: نویسندگان اذعان دارند که در این مقاله هیچگونه تعارض منافعی وجود ندارد.

منابع مالی: پژوهش حاضر از هیچ موسسه و نهادی حمایت مالی دریافت نکرده و کلیه هزینه‌ها در طول فرآیند اجرای پژوهش بر عهده پژوهشگران بوده است.

تشکر و قدردانی: پژوهش حاضر بدون همکاری مشارکت کنندگان امکان‌پذیر نبود؛ بدینوسیله از کلیه مشارکت کنندگان تقدیر و تشکر به عمل می‌آید.

References

Abbasi Ghomi, M., Heydari, H., Mohammadi, M., & Farahani, J., (2003). The effectiveness of emotional schema therapy on sexual selfesteem, marital relationship quality, communication patterns and emotional dyslexia in conflicted couples. *Psychological Achievements, 20*(2), 1-29. https://doi.org/10.22055/psy.2023.44837.3120 [Persian]

Abbasids, H. R., & Fatehizadeh, M. (2003). Standardization of a short form of cognitive schema test on Isfahan University Students, *Isfahan University [Master's thesis]. Isfahan: Isfahan University.* https://doi.org/10.29252/iau.29.4.337 [Persian]

Badamian. H., Delavarpour, M., & SotodehAsl, N. (2024). Developing the Causal Model of Students' Academic Engagement in Cyberspace Based on Parent's Meta-Emotions, Family Communication Patterns and Academic Emotions Haleh Badamian, *Psychological Achievements, 31*(1), 187-206. DOI: 10.22055/psy.2023.41383.2886 [Persian]

Badie, A., Makvandi, B., Bakhtiarpour, S., & Pasha, R. (2020). Drug cravings and its relationship with family communication patterns and resiliency through the mediatory role of difficulty in cognitive emotion regulation. *Journal of Client-Centered Nursing Care, 6*(2), 125-134. doi: 10.32598/JCCNC.6.2.329.1

Beere, C. A., King, D. W., Beere, D. B., & King, L. A. (1984). The Sex-Role Egalitarianism Scale: A measure of attitudes toward equality between the sexes. *Sex Roles, 10*(7), 563-576. https://link.springer.com/article/10.1007/BF00287265.

Bem, S. L. (1981). *A manual for the Bem Sex Role Inventory*. Palo Alto. doi.org/10.1037/h0036215.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design. Harvard university press.* https://books.google.com/books?id=OCmbzWka6xUC

Chalilorahman, E., & Yousefi, Z. (2019). Multiple relationships of maladjustment schemas, personality, and family relations with alexithymia in primary school children. *Quarterly Journal of Child Mental Health, 6*(1), 124-137. doi: 10.29252/jcmh.6.1.11

Conner, K. M., Davidson, J. R. T, & Lee, L. C. (2003). Spirituality, Resilience, and Anger in Survivors of violent Trauma: A Community Survey. *Journal of Traumatic Stress, 16,* 487-494. doi.org/10.1023/A:1025762512279.

Dorrance Hall, E., Scharp, K. M., Sanders, M., & Beaty, L. (2020). Family communication patterns and the mediating effects of support and resilience on students' concerns about college. *Family Relations, 69*(2), 276-291. doi.org/10.1111/fare.12386.

Fadaei, M., Salehi Amiri, S. R., Mehr Mohammadi, M., & Zolfagharzadeh, M. M. (2022). Synthesis of key factors in educational policy with a family approach to provide a systematic model. *Journal of New Approaches in Educational Adminstration, 13*(3), 1-18. https://doi.org/10.30495/jedu.2022.28049.5615

Fitzpatrick, M. A. (2004). The family communication patterns theory: observationson its development and application, *The Journal of Family*

Communication, 4(3 & 4), 167- 179. doi.org/10.1080/15267431.2004.9670129.

Friborg, O., Barlaug, D., Martinussen, M., Rosenvinge, J. H., & Hjemdal, O. (2005). Resilience in relation to personality and intelligence. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, *14*(1), 29-42. doi.org/10.1002/mpr.15.

Garmezy. N. (1992). *Risk and Protective Factors in the development of psychopathology. New York: Cambrig Univercity Press.* doi:books.google.com

Gralton, K. S., Doering, J., Ngui, E., Pan, A., & Schiffman, R. (2022). Family resiliency and family functioning in Non-Hispanic Black and Non-Hispanic White families of preterm infants. *Journal of Pediatric Nursing*, 64, 102-110. doi.org/10.1016/j.pedn.2022.02.010Get rights and content.

Hoffman, R. M., & Borders, L. D. (2001). Twenty-five years after the Bem Sex-Role Inventory: A reassessment and new issues regarding classification variability. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 34, 39-55. doi.org/10.1080/07481756.2001.12069021.

Jowkar, B., Friborg, O., & Hjemdal, O. (2010). Cross-cultural validation of the Resilience Scale for Adults (RSA) in Iran. *Scandinavian Journal of Psychology*, 51(5), 418-425. doi.org/10.1111/j.1467-9450.2009.00794.x.

Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford publications. doi:books.google.com.

Koerner, A. F., & Fitzpatrick, M. A. (1997). *Family type and conflict: The impact of conversation orientation and conformity orientation on conflict in family. Communication Studies, 48. 75 – 59.* doi.org/10.1080/10510979709368491.

Koerner, A. F., & Fitzpatrick, M. A. (2002a). Toward a theory of family communication. *Communication Theory*, 12, 70–91. doi.org/10.1111/j.1468-2885.2002.tb00260.x.

Koerner, A. F., & Fitzpatrick, M. A. (2002b). You never leave your family in a fight: The impact of family of origin on conflict-behavior in romantic relationships. *Communication Studies*, 53, 234- 251. doi.org/10.1080/10510970209388588.

Koreshnia, M., & Latifian, M. (2008). Examining the validity and reliability of the revised instrument of family communication patterns. *Family Studies*, *3*(4), 855-875. doi: jfr.sbu.ac.ir/article_95009.html. [Persian]

Marafiga, C. V., Neis, L. F., & Falcke, D. (2022). Cognitive distortions of sexual victimizers of children and adolescents: associations with experiences in the family of origin, early maladaptive schemas, self-esteem and selfefficacy. *Psicogente*, *25*(48), 1-25. doi.org/10.17081/psico.25.48.4675.

Markus, H., Crane, M., Bernstein, S., & Siladi, M. (1982). Self-schmas and gender. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42, 38-50. doi.org/10.1207/s15327957pspr0102_1.

Ritchie, L. D., & Fitzpatrick, M. A. (1990). Family communication patterns: Measuring intrapersonal perceptions of interpersonal relationships.

Communication Research, *17*(4), 523-544. doi.org/10.1177/00936509001 7004007.

Ruble, D. N., Martin, C. L., & Berenbaum, S. A. (2006). Gender development. In N. Eisenberg, W. Damon, & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology*: Vol. 3, social, emotional and personality development (6th ed., pp. 858–932). Hoboken: Wiley. Doi:10.1002/9780470147 658.chpsy0314.

Schmidt, N. B., Joiner, T. E., Young, J. E., & Telch, M. J. (1995). The schema questionnaire: Investigation of psychometric properties and the hierarchical structure of a measure of maladaptive schemas. *Cognitive therapy and research*, 19, 295-321. doi.org/10.1007/BF02230402.

Sousa, M., Gouveia, C., Cunha, O., & de Castro Rodrigues, A. (2024). The effectiveness of schema therapy in individuals who committed crimes: a systematic review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(5), 3631-3642. https://doi.org/10.1177/15248380241254082.

Tong, P., & An, I. S. (2024). Review of studies applying Bronfenbrenner's bioecological theory in international and intercultural education research. *Frontiers in psychology*, 14, 1233925. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023. 1233925

Segrin, C., & Flora, J. (2025). *Family communication*. Routledge. https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/89616369/9780203857830_previe wpdf-libre.pdf.

Wolke, D., Zhou, Y., Liu, Y., Eves, R., Mendonça, M., & Twilhaar, E. S. (2025). A systematic review of conceptualizations and statistical methods in longitudinal studies of resilience. *Nature Mental Health*, 3(9), 1088-1099. https://doi.org/10.1038/s44220-025-00479-3.

Young, J. E. (1998). Young Schema Questionnaire--Short Form. *Cognitive Therapy and Research*. doi.org/10.1037/t12644-000.

Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishaar, M. E. (2003). *Schema therapy: A practitioner's guide*. Guilford Press. doi:books.google.com.

Zhang, W., Gao, Y. J., Ye, M. M., & Zhou, L. S. (2024). Post-stroke family resilience is correlated with family functioning among stroke survivors: The mediating role of patient's coping and self-efficacy. *Nursing Open*, 11(7), e2230. https://doi.org/10.1002/nop2.2230.

Zosuls, K. M., & Miller, C. F., & Ruble, D. N., & Martin, C. L., & Fabes, R. A. (2011); Gender Development Research in Sex Roles: Historical Trends and Future Directions. *Sex Roles*, 64, 826–842. doi.org/10.1007/s11199-010-9902-3.

© 2025 The Author (s). Published by Shahid Chamran University of Ahvaz. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (http://creativecommons.org/licenses/by/4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited